

УДК 314. 4(477)

**ХАРАКТЕРИСТИКА СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ДАНИМИ
2001-2005 РОКІВ**

Фера О.В., Качала Л.О., Погоріляк Р.Ю., Рогач І.М.

Ужгородський національний університет, медичний факультет, кафедра соціальної медицини, гігієни з курсом історії медицини, м. Ужгород

РЕЗЮМЕ: у результаті наших досліджень встановлено закономірності та особливості показників смертності населення Закарпатської області. Проаналізовано дані звітів лікувально-профілактичних закладів за останні 5 років і встановлено зростання показників загальної смертності, смертності населення працездатного віку, а також смертності немовлят.

Ключові слова: смертність населення працездатного віку, дитяча смертність, причини смертності

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена несприятливою медико-демографічною ситуацією в Україні протягом останніх 15 років, що проявляється в значному перевищенні рівня смертності населення (16,6‰) над коефіцієнтом народжуваності (9,5‰), що призводить до від'ємного природного приросту та депопуляції. Щорічно за рахунок високої смертності та низької народжуваності чисельність населення України скорочується на 350-400 тис. осіб [1-5].

В умовах різкого зменшення народжуваності збереження життя та здоров'я новонароджених є надзвичайно актуальним. У 2004 році рівень смертності немовлят в Україні становив 9,5‰. Порівняно із Західною Європою такий рівень смертності немовлят за європейськими стандартами занадто високий. У цілому смертність немовлят в Україні вища, ніж в країнах ЄС в 2,5 разу [4].

Мета дослідження: виявлення рівня смертності серед населення Закарпатської області залежно від нозології, віку та місця проживання.

Матеріали і методи дослідження. Об'єктом дослідження стало населення, що проживає на те-

риторії області. Всього проаналізовано дані 45 звітів лікувально-профілактичного закладу (форма № 20) за 5 років.

Використовуючи спеціалізований пакет прикладних статистичних програм SPSS, сформовано базу даних та проведено її обробку на персональному комп'ютері IBM-586 із застосуванням методів варіаційної статистики.

Результати досліджень та їх обговорення. Аналіз матеріалів досліджень показав, що рівень загальної смертності населення Закарпатської області протягом 2001-2005 рр. збільшився із 11,2 до 13,2 на 1000 населення, тобто на 17,8%. Цей показник є нижчим, ніж в цілому по Україні (16,6 на 1000 населення в 2005 р.), але викликає занепокоєння в зв'язку з високим темпом зростання.

Смертність серед сільського населення переважає над смертністю серед міського населення. Так, протягом 5 років рівень смертності серед міського населення зріс на 24,5%, а серед сільського на 10% (табл. 1).

Таблиця 1

Смертність населення області за 2001 -2005рр.

Роки	Кількість померлих на 1000 населення		
	Все населення	Міське населення	Сільське населення
2001	11,2	10,6	12,0
2002	11,7	11,5	12,2
2003	11,9	11,8	12,0
2004	12,4	12,2	12,5
2005	13,2	13,2	13,2

На сьогоднішній день зростання рівня смертності спостерігається у всіх без винятку районах області (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка основних показників смертності населення Закарпатської області у 2001-2005 рр.

Райони	2001	2002	2003	2004	2005	2005 у % до 2001
м.Ужгород	8,9	9,5	10,5	11,1	12,4	139
Берегівський	13,5	13,7	14,1	14,3	16,7	123
В.Березнянський	14,0	16,4	15,8	16,3	18,4	131
Виноградівський	12,0	12,3	12,0	12,8	14,0	117
Воловецький	11,6	12,6	12,1	13,1	13,5	116
Іршавський	11,0	12,3	11,0	12,6	12,6	114,5
Міжгірський	11,0	11,5	10,6	12,0	13,1	119
Мукачівський	11,8	12,6	13,6	13,1	15,0	127
Перечинський	12,7	14,9	17,4	15,2	17,2	135,4
Рахівський	11,2	11,3	11,2	11,9	12,2	108,9
Свалявський	11,1	12,3	12,1	12,4	13,1	118
Тячівський	9,1	9,2	9,6	10,1	10,3	113,2
Ужгородський	13,2	13,9	13,5	14,0	15,1	114,4
Хустський	10,9	10,7	ИД	11,4	11,9	109
По області	11,2	11,7	11,9	12,4	13,2	117,8
Україна	15,2	15,7	16,0	16,0	16,6	109

Як свідчать дані таблиці 2, найбільш високими темпами у 2005 р. порівняно з 2001р. зросла смертність населення у м.Ужгород (більш ніж на 39%), у В.Березнянському (на 31%), Перечинському (на 35,4%), Мукачівському (на 27%) та Берегівському районах (на 23%).

Найвищий рівень смертності серед міського населення станом на 2005 р. спостерігається в Берегівському (17,7%), Мукачівському (17,0%), Міжгірському (14,8%) районах. Серед сільського населення можна виділити такі райони, як В.Березнянський (20,4%), Перечинський (17,8%), Берегівський (16,0%) та Ужгородський (15,6%).

Найбільшою демографічною проблемою України є неухильне зростання смертності населення працездатного віку. Так, протягом 2001-2005 рр. у Закарпатській області рівень смертності працездатного населення збільшився із 4,5 до 5,4 на 1000 працездатного населення, що відповідає збільшенню на 20%. Свідченням неблагополуччя в області

смертності населення у працездатному віці є те, що на сьогодні її рівень в Україні майже в 3 рази перевищує аналогічні показники в розвинутих країнах світу.

Існує значна територіальна диференціація показників смертності населення в працездатному віці. Її межі коливаються від 19,8% померлих у працездатному віці від загальної кількості померлих у В.Березнянському районі до 31,5% – в м. Ужгород.

Як показав аналіз досліджень, структура смертності за причинами смерті в Закарпатській області у 2001-2005 роках у цілому залишається незмінною: на першому місці за кількістю смертних випадків стоять хвороби системи кровообігу. За ними у відповідній послідовності йдуть новоутворення, нещасні випадки, отруєння, травми, хвороби органів травлення, дихання, інфекційні захворювання та захворювання сечо-статевої системи (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка структури смертності за основними нозологічними групами за 2001-2005 рр.

Причини смерті	2001	2002	2003	2004	2005	% до 2001
Інфекційні захворювання	3,3	3,2	2,5	2,6	3,2	
Злоякісні новоутворення	11,6	11,8	11,6	11,3	11,1	- 4,5
Захв. серц.-судин. сист.	48,9	53,9	57,5	56,4	54,2	+ 10,8
Захв. органів дихання	4,2	4,2	3,9	3,6	3,6	- 16,7
Захв. органів дихання	4,8	4,7	5,3	5,4	6,4	+ 33,3
Захв. сечо-статевої сист.	0,3	0,5	-	0,4	0,4	
Нещасні випадки, отруєння, травми	8,0	7,6	7,6	7,4	7,6	- 5,2

Зміни рівнів смертності за причинами смерті протягом 5 років свідчать про збереження негативних тенденцій кризового характеру в смертності від захворювань органів травлення та захворювань серцево-судинної системи. Таким чином, частка смертності від захворювань органів травлення збільшилася на 33,3%, а від захворювань серцево-судинної системи – на 10,8%.

Водночас смертність від злоякісних новоутворень, захворювань органів дихання та зовнішніх причин смерті попри незначні коливання поступово знижується. Питома вага смертності від злоякісних новоутворень зменшилася на 4,5%, від нещасних випадків, травм і отруєнь – на 5,2%, а від захворювань органів дихання – на 16,7%. Така позитивна тенденція може бути результатом широкого впровадження профілактичних заходів у практику охорони здоров'я.

Частка смертності від інфекційних захворювань протягом 2001-2005 рр. характеризувалася різнонаправленістю показників і коливалася в межах 2,5-3,3%.

Зміни показників смертності від решти причин мають менш вагомий вплив на загальну ситуацію зі смертністю.

Викликає занепокоєння відновлення тенденції збільшення рівня смертності немовлят. Протягом 1990-2003 рр. у Закарпатській області спостерігалася тенденція до зменшення рівня дитячої смертності, яка зумовлена не тільки зменшенням кількості померлих немовлят, а й зниженням рівня народжуваності. Починаючи із 2003 року рівень малюкової смертності в Закарпатській області почав зростати і в 2005 році становив 11,61‰, що на 42,3% більше, ніж у 2003 році.

Смертність дітей у віці до 1 року є чутливим індикатором соціального та санітарного благополуччя країни. В Україні смертність немовлят за європейськими стандартами є ще дуже високою. У 2005 році коефіцієнт смертності немовлят в Україні в 2,2 рази перевищував аналогічний показник Європейського Союзу (4,5‰).

Основними причинами смерті немовлят Закарпатської області протягом 2001-2005 рр. були вроджені аномалії та стани, що виникають в перинатальному періоді.

Висновки. 1. Рівень загальної смертності серед населення Закарпатської області протягом останніх 5 років збільшився на 17,8% (в містах – на 25,4%, в селах – на 10%).

2. В структурі смертності населення за нозологічними групами прослідковується загальнодержавна тенденція: провідні місця займають захворювання серцево-судинної системи, за ними у відповідній послідовності йдуть новоутворення та зовнішні причини смерті.

3. Спостерігається негативна тенденція збільшення смертності серед населення працездатного віку протягом 2001-2005 рр. на 20%, що свідчить про погіршення якісної характеристики здоров'я населення області.

4. Протягом останнього періоду спостерігається швидкий темп зростання показника смертності немовлят (збільшення в 1,4 разу, або на 42,3%).

Таким чином, коефіцієнт смертності має свої особливості в рівнях і темпах змін у різних районах області. Він чутливо реагує на зміни, які відбуваються в суспільстві й використовується як орієнтир при плануванні організаційних заходів у діяльності закладів охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Омельчук С.Т. Гігієнічна оцінка динаміки смертності населення України – основа розробки системи профілактичних заходів // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2000. – № 4. – С.105-109.
2. Пономаренко В.М., Весельський В.Л., Чепелевська Л.А., Баторшина І.І. Сучасні тенденції охорони здоров'я України // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2006. – № 2. – С.10-14.
3. Фера А.В., Лучкевич В.С., Захарченко М.П. Окружающая среда и здоровье населения.- Ужгород: Закарпатье, 2002.- С.130-134
4. Чепелевська Л.А. Медико-демографічна ситуація в незалежній Україні // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2002. -№2.-С.87-89.
5. Чепелевська Л.А. Особливості смертності населення України в 90-х роках // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2000. -№4.-С.101-104.

SUMMARY

MODERN TRENDS OF MORTALITY RATE AMONG THE POPULATION OF TRANSCARPATHIAN REGION.

Fera O. V., Katchala L.O., Pohorilyak R. Y., Rohach I.M.

Modern trends of mortality rate among the population of Transcarpathian region are presented in this article. The authors have analyzed the data for the last five-year period. The increase of general mortality rate among the population, the mortality rate among workers as well as infants mortality have been found out.

Key words: the mortality rate among workers, infants mortality